

PRÁ POD PRÁ!

**ryze
avantgardní
pravidelná
občas
rýpavá
tiskovina**

VIII

Poslední patetický výkřik do tmy

Úvodník ▲ Eliška Rybová

Právě třímáte v rukou poslední číslo *Raportlu* na letošním ročníku festivalu. Sobotka už pomalu odpadá únavou, festivaloví hosté postupně odjíždějí a z redakce zbylo už jen osm neohrožených. Vypilo (i vylilo) se hodně piv a ve Vokýnku už nezbyla ani kapička bezovky. V takových chvílích na mě vždycky začne padat nostalgická nálada a rekapituluju si celý festivalový týden.

Ačkoliv měl letošní program spoustu svých much, našlo se v něm i plno zajímavých akcí, ať už více, nebo méně zvládnutých. Někdy byl problémem výběr interpreta, jindy výběr přednášejícího, největší strastí byla ale bezpochyby absence informace o tom, že si s sebou máme na Sobotku zabalit teleport, abychom všechny body programu měli vůbec šanci stihnout.

Někdy nevím, jestli jsou na Šrámkově Sobotce hezčí ty rána, který někdy začínají až odpoledne, anebo ty večery, který zase naopak končí ráno za zvuku kytary a spousty falešných hlasů redakčních pěvců. Tedy alespoň většinou těch redakčních. Když píše někdo jiný, party končí mnohem dřív, třeba na doporučení policie.

Letos jsem více než v předchozích letech sedávala na zahradě Šrámkova domu. Po ráno, večer, od rána do večera, od večera do rána. Myslím, že i ona ve zdech, který ji obklopujou, svírá svého vlastního malého genia loci. Nenápadného, zatoulaného někde mezi vokenním parapetem a světlem žároviček osvětlujících přelidněný stany. Já jsem tohohle ducha tento rok našla a pocítila jsem jeho přítomnost víc než kdy dřív.

Uvědomila jsem si, jaký je štěstí, že se tady potkávám se skvělou redakcí, s níž se po večerech můžu smát hloupým věcem, že můžu drbat Božku za uchem a zas o trochu víc poznávat Fráňu Šrámků.

Všechno tohle podle mě svým způsobem utváří to, co Šrámkovku dělá Šrámkovkou. Všude tady je nějaký podivný kouzlo, který sem lidi neustále přitahuje a doufám, že i přitahovat bude (kdo by jinak četl *Raport!*). To kouzlo je duše Sobotecka, který jsme díky letošnímu tématu mohli pít' po pít' poznávat. A jak loni zpíval Jarda Svoboda „[...] mě nesmyješ, mě nevypereš, mě ze sebe nesmažeš, mě nevyžehlíš, mě nevyvětráš, mě nezapomeneš,“ zpívá stejně tak i tahle duše Šrámkovy Sobotky do ucha každému z nás.

Autorka doufá, že se z redakčního bytu vyvětrá aspoň puch redakce.

PROGRAM – SOBOTA 9/7

8:00 Náměstí Míru

Třešňový jarmark – regionální produkty, benefiční bazar, setkání s přáteli

10:00 Městské divadlo

A tak dále – výstupy dětských dílen a zakončení festivalu

18:00 Zahrada Šrámkova domu

VY a Blondýna – šanson, folk, krása, poezie a femme-folk

Pizzerie Maštal

Snídaně (7:30–10:00):

Přepeřská pepřenka

Oběd (12:00–14:00):

Žampionová polévka

Pečená sekaná, bramborová kaše, kyselá okurka

Houbové rizoto sypané sýrem

Vokýnko

Mramorová bábovka

Sloní žrádlo

Antonín Profous na plac!

Jazykové okénko ▲ Antonín Profous

Nepřívěc (lid. ta Nepřívěc, v Nepřívěci, do Nepřívěce, Nepřívěčák), ves 1½ km sev. od Sobotky: 1255 Hoztilka, relicta Marquardi de Brzezen, dat hospitali s. Joh. Bapt. Jerosol. villam Neprzywecz, RB. II, 1222 č. 2792; RDP. 83 decan. Hradist.: 1352 Neprzywecz, 1369 Neprziuecz, 1384 Neprziewecz, 1385-99 Neprziwecz; 1421 ad E. in Neprzywecz, exec. pleb. in Lybossowicz, LC. VIII, 4; 1436 ad E. in Lybossowicz, exec. pleb. in Neprzywecz, t. 261; 1541 na Kosti zámku . . na mčku Sobotcze . . Wesczy, Neprziwecznych, Libossowicznych . . s pod. kost. w Sobotcze, w Neprziwecze (!), w Libossowicznych, DZ. 1 B 12'; 1542 (1497) Kost hrad . . mčko Sobotka . . Wesecz ves celá . . Neprewiecz (!) ves celá . . s pod. kost. tudíž, Steblowicze v. c., DZ. 3 L 29; 1556 Kost zámek . . polovici města Sobotky . . Wozek, Wesecz, Neprzybecz . . s pod. kost. w Sobotcze . . w Woseku, w Neprzybiczych, w Libossowicznych, DZ. 12 D 24; 1636, 28. Jul., zámek Kost . . vsi Vesec, Nepřívětice (!), Steblowice, Sedl. z kn. lobkov. v Roudnici; 1654 Neprziwecz ves, BR. 7/264; 1715 ves Neprzywecze, TerF. bol. 28 č. 3/27; 1790 Hft Kost: Neprżewietz von 15 N., Schaller IV, 47; 1834 Nepřiwetz ¼ St. osö. von Kost, nach Sobotka eingepf., Sommer II, 388; úř. 1854 Nepřívěce.

Jm. Nepřívěc vzniklo přivlastň. příponou -jь z os. jm. *Nepřívět (srov. m. jm. Přívětice u Rokycan a adj. nepřívětivý ‚unfreundlich‘) a znamenalo *Nepřívětův, t. dvůr.

A kde je Údolí dutých hlav?

Raportáž ▲ Ondřej B. Vinš

Toponymie je vždycky švanda. Když jsem svým studentům vysvětloval, že Havířov se taky klidně mohl jmenovat Šachtín, Kahanosvit nebo Ocelograd, vyvolalo to salvy smíchu. Stejně pobavení zapříčinila i poslední přednáška dr. Martiny Ptáčnickové z Ústavu pro jazyk český AV. Po teoretickém exkurzu jsme se rychle dostali k tomu, na co každý čekal. Co to proboha je Záprdelí? A kam míří Biřakova jehla? Mé prvotní obavy, že přednáška bude celou dobu čtena z papíru, se rozplynuly a následná dlouhá diskuze ukázala, že lidé jsou k názvům ulic, kde bydlí, velmi citliví. Kdo by ostatně chtěl bydlet Ve Hvozdu, když tam nejsou stromy! Názvy, které místům kolem sebe přidělíme, v posledku vypovídají o tom, jaký význam jim přisuzujeme, či naopak upíráme, a nakonec i o tom, jak člověk mění (či snad tetuje?) krajinu. Co jiného je koneckonců taková Praha než jeden velký palimpsest? „Most Palackého byl Mozartův,“ připomíná se mi v hlavě znovu Šiktanc.

Autor je z ulice Lipí, ale rostou tam nějaký javory.

O vzácné chvíli v lukách

Raportáž ▲ Kateřina Prášilová

K poslednímu setkání s Liborem Vackem se nás sešlo jako šafránu. Kde všichni jste? Snad jste neodjeli... Na druhou stranu nás včera poprvé poctila návštěvou část tvůrčího týmu, konkrétně režisérka Kateřina Volánková s herečkou Hanou Šimkovou. Vzdor jejich přítomnosti jsme se neostýchali a čtení podle *Běgunů* Olgy Tokarczuk jsme během celého semináře bezostyšně chválili. Pozastavili jsme se u hereckých výkonů, dramaturgie čtení (ocenili jsme volbu textu vůbec, ale také výběr jednotlivých fragmentů) i jeho perfektního zasazení do prostoru. Dozvěděli jsme se, že se *Luka (Mrtvá krajina)* málem odehrávala v sokolovně, načež jsme poděkovali místu a přírodě, že nakonec nepršelo a my se dočkali komplexního zážitku v exteriéru. A pak jsme si dali vale. Tak zase za rok. Do té doby zůstávejte v pohybu!

Autorka cestuje pryč proti své vůli.

Kde najít v Sobotce přístavní hostinec a letištní parkoviště

Imprese ▲ Vojta Kouřil

Radovan Lipus jakožto scénologický průvodce soboteckými pamětihodnostmi započal svou výpravu u nádraží. Genia loci Sobotky zvýraznil už tam. Celý výklad byl založen na několika základních principech: na analogiích a přirovnáních ke světovým velkoměstům od Prahy po New York, na vytváření pomyslných soboteckých bulvárů, na někdy až zveličených významech budov známých všem zdejšími obyvatelům. Paralela mezi zrekonstruovanou budovou Búrovny jakožto ubytovnou u nádraží, která spojuje město s Boleslaví, a západoevropskými přístavními hostinci, kde si dáte poslední drink před odplutím do Dvořákovy „Nového světa“, byla stejně přehnaná jako idylická a krásná. Zdůraznění významu pruhledů, výhledů a kontrastů tvořených prvorepublikovými vilami (díly architekta Laciny a jiných) postavenými v blízkém sousedství s více i méně udržovanými roubenkami bylo přímo ikonické. Stejně jako častá personifikace a s ní související paralela s divadelním uměním nebo označení manýristické stavby, Humprechtu, jako italského šviháka, rakety, co na nás kouká, zámku number one, individuálního hrdiny, co si myslí to svoje atd.

Příjemné odpoledne, i když celkem dlouhé. Něco, co je za mě na celé scénérii města tristní, stejně jako na řadě jiných míst včetně Prahy, a o čem se zmínil i Lipus, je parkoviště rozprostírající se přes signifikantní část historického náměstí. Tento fakt, zejména v porovnání s německými nebo rakouskými městy podobné velikosti jako Sobotka, ve mně vzbuzuje zlost i zármutek. Na soboteckém náměstí je dlouhodobý konflikt mezi auty a chodci viditelný. Doufejme, že se ho podaří brzy vyřešit. Jinak malebnému městu by to totiž silně prospělo.

Autor má chuť na červí sýr.

Za domem z křivokládků civí Krakonoš

Raportáž ▲ Kateřina Prášilová

Seminář Město jako partitura – tvůrčí dílna čtení a interpretování místa pod vedením Romana Černíka je v rámci tématu letošního festivalu úderem přímo na hlavu hřebíčku. Prezentace pětidenní práce spočívala

v performancích účastníků reflektujících jimi vyvolené místo Sobotky. Specifikum výstupů tkvělo v tom, že pokud bychom měli obejít všechna ta místa, trvalo by to téměř dvě hodiny – vzhledem k časové tísní tedy Roman Černík, jeho frekventantky a frekventant přenesli performance na místa jiná (až na dvě výjimky). Přesto se jim podařilo ukotvit je v časoprostoru tak, že slova a akce probouzela ve vztahu k místu pro mě těžko pojmenovatelné pnutí. Pokud mám vypíchnout jeden rys společný všem akcím, bylo to jednoznačně vyrovnávání se se soboteckou specialitou – potýkání se roubenek s funkcionalismem (a dalšími historickými nánosy a dnešními nezbytnostmi).

Performance vytržené z jejich původních prostor se staly hádankou – kde přes plot civí Krakonoš? A kde padají třesně do vysokých kopřiv? Každá performerka a každý performer v závěru podali indicii v podobě adresy, u mnoha míst se však stále bavím tápáním. Zasáhly mě zejména slova performancí, skoro se mi chce říct akční verše, asociace probouzené viděným, cítěným a tušeným, připomínající surrealistické hrátky.

Bonus pro odvážné se odehrával ante portas městské policie v budově městského úřadu. Na základě pocitových map (dle vlastní zkušenosti bych řekla, že se jedná o grafický záznam místa bez pohledu do mapy, do nějž nezanášíme to, co na místě objektivně je, ale to, co jsme na místě zažili, cítili, co nám tam vonělo, chutnalo apod., zkrátka co v nás místo evokuje) vytvořili frekventanti a frekventantky grafické partitury (jak s nimi kdysi pracoval John Cage). V tomto specifickém prostoru jsme vyslechli skladby *Sobotka 1* a *Sobotka 2*. Za každým výstupem bylo možné číst řadu překvapení, humoru, úcty k soboteckým zákoutím. Mrzí mě, že jsem nebyla u tohohle hraní.

Autorka má nejradši asi Turnovská, č. p. 192.

Slast pro uši

Reflexe ▲ Eliška Rybová

Včera se uskutečnily první dílenské jarmarky, při kterých jednotlivé semináře předváděly výsledky své celotýdenní práce. Nejzvědavější jsem byla na druhý jarmark složený z dílen pro mě osobně nejzajímavějších. Celý program byl koncipován tak, že se na pódiu střídali sboristé pod vedením Jiřího Šlupky Svěráka s výstupy recitátorů z Dílny uměleckého přednesu a celé toto střídání bylo ještě protkáno výsledky práce Dílny rozhlasové tvorby a zajímavým představením Divadelní adaptace (ne)dramatického textu.

Abychom byli schopni o závěrečných výstupech jednotlivých dílen psát, snažila jsem se jednotlivá setkání dílen navštěvovat. Kámen úrazu bohužel mnohdy spočíval v tom, že některé dílny byly přesunuty na jiné místo nebo do jiných časových intervalů, a tak se i stalo, že jsem kýženou dílenskou schůzku nestihla nebo nenašla (případně mě zastavily zamčené dveře nebo neoznačená místnost). I tak se mi podařilo vyslechnout aspoň část (buť třeba zpovzdálí nebo zpoza zavřených dveří).

Neobvyklé vystoupení v podání účastníků dílny divadelní adaptace, kterou vedla Kristýna Čepková, překvapilo svou organizací. Na pódiu se různě míchali jednotliví frekventanti, měnili si role a ukázali, že se na závěrečné vystoupení řádně připravili. Dílnu navštěvovalo osm účastníků, a tak i jejich vystoupení bylo složeno z osmi úryvků textů, které dohromady adaptovaly Čapkovu povídku *Telegram*. Moc se mi líbila jejich proměnlivost, některé dokonce zasazovaly děj do moderní doby. Zmínit se sluší i herecké výkony všech vystupujících, protože vžít se hned do několika rolí jistě nebylo snadné.

Když jsem se byla podívat na průběh příprav, zaujalo mě, že téma dílny přesahovalo i do dalších souvisejících oblastí. Účinkující diskutovali o filmech, o tom, jak je odlišná dramatinizace textu pro film a pro divadlo.

Již tradičním highlightem druhého jarmarku byly nahodilé nahrávky rozhlasové dílny, jež vznikly pod vedením Josefa Kačmarčíka, započaté zvukovým zpracováním *genia loci* města Sobotky. To spočívalo v úryvcích z večerních zpívanek na zahradě Šrámkova domu, náhodných rozhovorů a objednávek v Maštali, orámovaných střípky z hlášení místního rozhlasu. Osobně si myslím, že tato interpretace místního ducha byla hodně povedená a dokázala pouhým zvukem postihnout atmosféru města i festivalu. Následovaly asi minutové stříhy jednotlivých frekventantů, přičemž jsme si vyslechli nahrávku ze života křečka Majora, rozhovor páru týkající se jeho představ o rodičovství a hádku v apokalyptickém prostředí války. Úspěch výstupů z této dílny tkví především v naprosto uvolněné atmosféře a vzájemné výpomoci mezi účastníky, kterou jsem měla možnost během příprav poznat. Musím říct, že netypická podoba jejich závěrečných výstupů mě hodně oslovila a zaujala a popřemýšlím, že se v budoucnu na rozhlasovou dílnu přihlásím jako frekventantka.

Na scéně se včera objevili i účastníci Dílny uměleckého přednesu, kteří byli rozděleni do tří skupin ke třem různým lektorům – Gabriele Zelené Sittové, Jakubu Doubravovi a Aleši Vrzákovi. Rozdělení lektorům utvořilo větší prostor a více času, který mohli účastníkům věnovat. Recitace byly velmi zdařilé, největší potlesk ale sklidila bezpochyby Ivana Lubinová.

Měla jsem možnost několikrát vyslechnout (někdy i v utajení) dvě ze tří skupin a byla jsem tak svědkem toho, jak intenzivně obě dílny pracovaly na svých výstupech. Lektoři nabádali účastníky k lepší a lepší recitaci – zabývali se přízvukem, dýcháním, intonací a vůbec vším, co je při recitaci důležité pro to, aby ze sebe mohli dostat to nejlepší. To se, jak jsme včera viděli, opravdu podařilo.

Akce byla započata, prořata i ukončena vystoupením sboru. Nemám co dodat, bylo skvělé, jako je ostatně vždy. Dílna sborového zpěvu holt silnou šlupku má.

I když třeba někteří diváci mohli mít výhrady, myslím si, že to hlavní dílny splnily – posunout své účastníky někam dál v tom, co jim jde, nebo se naučit něco, co jim nikdy nešlo, a hlavně, to je nejdůležitější, zařídit, aby si frekventanti dílnu i výstup užili a aby je to, co dělají, bavilo.

Autorka skládá obdiv všem lektorům i frekventantům dílen.

Reflexe rozhlasové dílny

Raportáž ▲ Pavlína Kašparová

Většinou se doba mého nesmyslného zpoždění pohybuje někde mezi dvěma a deseti minutami. Tentokrát jsem ale na dílnu přijela pozdě o jeden celý den. Přijela jsem poprvé, takže jsem se strašně bála, že všude začnou beze mě, že se nezaregistruju, že sokolovna, ve které jsem spala, bude plná, a že – jak už to tak bývá – budou všichni naladěni na jednu vlnu, na kterou se nepřeladím ani po pár pivech. Byla jsem ale příjemně překvapená, jak vřele mě moje dílna přijala, nemluvě o zbytku festivalových účastníků.

Je pátek a dílna už je u konce, vedle mě se akorát stříhají poslední zbytky materiálu, které se večer budou prezentovat dalším přítomným. Asi nejrozsáhlejší jednotlivinou, kterou jsme se přes týden s naším lektorem Pepou Kačmarčíkem zabývali, byla audiomapa Sobotky. Ta sestává z nahodile sesbíraných zvuků soboteckého genia loci: nesmí chybět legendární kašna, asi nejdelší znělka místního rozhlasu, kterou jsem kdy slyšela, či pravidelné večerní békání s kytarou.

Další věc, kterou si já i mých pět kolegů z dílny odvážíme, je naše autorská krátká rozhlasová hra. To pro mě byla naprosto nová zkušenost, napsat jsem si ji mohla sice kdykoliv předtím i doma, ale kdy se vám ale stane, že máte bezprostřední podporu odborníka, po ruce herce a techniku? Tohle byla skvělá příležitost. Přestože jsme na scénáři jednotlivých her pracovali individuálně, pomáhali jsme si s dramaturgií a půjčovali jsme si hlasy.

Ze Sobotky si vezu plno zážitků a pocitů, jsem ale naprosto nadšená z toho, že mám s sebou i nějaký hmatatelný výsledek své/naší práce. Dovést nějakou činnost do zdárného konce, ačkoliv jste vlastně na prázdninách, je krásné.

Autorka tu byla poprvé, ale rozhodně ne naposledy.

Divadelní adaptace (ne)dramatického textu aneb Jak to možná bylo a možná nebylo

Reflexe ▲ Josef Káninský

Osoby a obsazení

Šéfová: Kristýna

Personál: Bára, Bára, Eliška, Eliška, Eva, Josef, Marcel

Odehrává se v menším sále budovy sobotecké spořky. V prostoru vždy větraném čili různými zvuky atakovaném.

Pondělí

Kristýna (*odhodlaně*): To je moje první dílna a doufám, že bude skvělá. (*změní tón na záhadný*) Prosím, představte se. Kde začneme?

Eliška (*sedí vpravo od šéfové*): Podle směru hodinových ručiček.

Josef (*o dvě generace starší než Eliška, je první na řadě*): Aha, takže od nejstaršího.

(*Postupně se představují a začínou s prací, nejprve s již hotovými adaptacemi. Tak to jde dva dny.*)

Středa

Kristýna (*skrytě vyzývavě*): Jste všichni skvělí a kreativní. Něco musíme předvést na jarmarku dílen. Máte vlastní věci, nebo (*významně se odmlčí*) zpracujeme, co jsem přinesla já? (*vychutnává si rozpaky*)

Další Eliška (*s šéfovou se zná*): Jasně že to, co jsi přinesla ty.

Bára (*je mladá, ale evidentně tomu rozumí*): Jo dobrý, ale můžeme si to převést do dnešní doby?

Kristýna: Jasně, věřím vám, že to zvládnete, protože jste všichni skvělí a kreativní.

(*Postupně rozpracují dramaturgii povídky Karla Čapka Telegram. Všichni jen srší nápady a včleňují do své verze nápady ostatních.*)

Pátek

Kristýna (*ve flow*): Dneska v noci na nás někdo zavolal policajty, že jsme zpívali nahlas. Přijeli až z Kopidlna. (*Rozvine se debata o fenoménu rušení nočního klidu a kopidlnském genu loci.*)

Marcel: Jsem rád, že mi věříte, že něco odevzdám.

Další Bára (*kamarádí se s Evou, obě jsou překladatelky*): Prosím vás, ta slova „sem“ a „tam“ v mé verzi si přehod'te, dává to pak větší smysl.

Eva (*typ Shakespearova Julie*): No dobře, já vám to tedy přečtu (*smích, o němž se lze dohadovat, zda je cudný či koketní*).

Kristýna: Jste všichni skvělí a kreativní. Založíme scénaristický pool.

Sobota

Účastníci dílny se rozcházejí různými směry a ve všech osmi zůstal nezapomenutelný zážitek. Česká kultura může očekávat myriádu skvělých divadelních adaptací.

Hluboce zeje les

Imprese ▲ Ondřej B. Vinš

Festival končí. Nastává kofturno alias babičkovská dílna. Na klavíru trůní tučňák (umělá inteligence moc děkuje!) a my slyšíme názvy pořadů, které za těch dvacet let Hana Kofránková na Šrámkovce režírovala. V paměti mi nesmírně silně utkvěly dva. Holanův *Egypt* a Fischerové *Velká vteřina*. Letošní téma – koláž známých i méně známých textů malého Šráma – pro mě tak silný náboj neskýtá, ale přesto nabízí skvěle připravené a podané prolínání veselého i smutného. Když zazní kostelní zvon a po dlouhém potlesku je předána obligátní láhev vína, odcházím do měsíčné noci s pocitem dokonání a uzavření letošního ročníku. Byl to poslední pořad, který jsem navštívil a o kterém píšu jako šéfredaktor *Raport!u*. Díky všem, kdo jste se se mnou podělili o názor, pochvalu či nesouhlas. Odnáším si spoustu silných momentů, spánkový deficit a plastiku mistra Jiřího Ryby.

Autor se loučí a těší se za rok.

Chceme Šrámkovu 11°!

3 × 66 slov ▲ Ondřej Chaloupecký

Na Sobotku jezdím od roku 2017. První rok mě šéfredaktor poslal sepsat raportáž běžeckého závodu Šrámkova 11°. Tehdy jsem se tohoto úkolu chopil jen hodně nerad. Vzpomínám si, že jsem v článku zkritizoval, co se dalo – účastníky závodu, běhání jako takové, dýdžeje u cíle hrajícího discohity 70. let, Humprecht pro jeho falický tvar. Schyťtalo to i políčko s hořkým hrachem.

Další dva roky už jsem o závodu psal z vlastní vůle. Výlet na lehce bizarní akci se mi zalíbil. Člověk si během procházky na kilometr vzdálené koupaliště příjemně oddychne, alespoň na chvíli nemusí vůbec s nikým mluvit a s chutí si dá v bufetu rohozec. Vloni jsem ale byl líný cestu absolvovat, a tak jsem Šrámkovu 11° odbyl rozhovorem s maratoncem Oldou.

Letos ovšem nastala úplně nečekaná situace. Začal jsem běhat a co víc, běhání mě začalo bavit! Letos bych tak o závodu mohl napsat z pro mě dosud neznámé perspektivy. Jenže co se nestalo. Šrámkova 11° se v průběhu 66. ročníku festivalu vůbec neuskutečnila, protože si její organizátor drze odjel na dovolenou. Žádám nápravu a veřejně prohlašuji, že pokud příští rok Šrámkova 11° bude, buď ji zaběhnu, nebo budu o běhání alespoň přemýšlet s rohozcem v ruce.

Autor doporučuje hřejivku, kudy chodí, běhá i pije.

Město prokleté

Esej ▲ Klára Krásenská

Místo, z něž se prchá, které svého obyvatele ohrožuje a které hrozí svým návratem (ve skutečnosti, snu i vzpomínce) už v rámci letošního festivalu tematizované bylo zejména jako kolektivní zkušenost traumatu, ať už jde o výstavu sudetských fotografií Lukáše Houdka, divadelní inscenaci *Svědectví o životě v KLDK*, nebo besedu o arménské a řecké genocidě. Já se ve svém posledním soboteckém textu rozhoduji pro mikrohistorickou perspektivu, individuální paměť a trauma skryté, prožívané výlučně v samotě vlastního nitra.

Matěj Hořava vstoupil do české literatury roku 2014 debutovou sbírkou krátkých, lyrických próz *Pálenka* – zjevení precizního jazyka, „hutného, vycizelovaného textu“, psal tehdy o knize Petr A. Bílek. Není podstatné, které významné ceny Hořava sesbíral, Hořava (což je ostatně pseudonym) je na své cestě/pouti/útěku, který je zároveň úpěnlivě a neúprosně napjatý k tomu, co má v lidském životě cenu. Předloni vydané *Mezipřistání* tento směr potvrzuje.

Jsou místa, která nelákají k onomu sladkobolnému znovu-setkání, neurčitému hledání – místo toho se vrací s brutalitou noční můry, nelze jim utéct a nelze je zapomenout. Mají schopnost se zjevovat, připomínat se v náhodných podobnostech, ve zcela jiných setkáních, v nepravděpodobných dálkách. Co, proboha, s nimi? Silnou linkou Hořavových textů je tato trýzeň vyhnanství ze života, v němž se to nejkřehčí, to milované, hrozivě zvrátilo a vyvrátilo z kořenů. Pevná půda se rozdrolila a Hořavovi (autorskému

vypravěči) nezbyvá než dát se na útěk a neohlížet se. To je cesta, kterou si vybírá. Přes Moravu, Bavorsko, rumunský Banát, na Kavkaz, do Gruzie: ve Tbilisi kotví většina z naposledy vydaného *Mezipřistání*. V horečce uprostřed sněhem zasypané vesnice, v přízemním bytě se železnými dveřmi, v univerzitní učebně, na špinavých sídlištích, benzinkách, v horách a v moři – tam nikde nenachází bezpečí před dorážejícími vzpomínkami: „Chtěl jsem uprchnout rozkvetlým šeříkům a té hrůze prvních kvetoucích akátů...“; „Unikal jsem akátovým květům, abych unikl jedné vzpomínce (ta se nesmí už nikdy, nikdy vynořit z temnoty zapomnění!) a tady se nečekaně do mé mysli prodrala vzpomínka jiná.“; „Tedy i odsud prchat, i z tohoto požehnaného opuštěného hřebene, i od tohoto vymřelého, do smrti pohrouženého hospodářství prchat pryč, ale kam? Myslet na něco jiného, vzpomínku přebít vzpomínkou (jinak to nejde, světlo zabít ostřejším světlem, tmou utopit v propastnější tmě)...“

V Hořavově časoprostoru se postupně vyjevují jakési propasti, kde je vzpomínka na událost nerozlučně spjata s trojrozměrným místem, zcela konkrétním. Některá místa se dokonce přímo v průběhu vyprávění takto projevují – v domě přátel, který byl zprvu symbolem bezpečí, je vysloveno cosi, co ho promění v další z trýznivých míst, na která se nelze vrátit. Napříč texty lze vysledovat, že tato místa jsou zpravidla spjata s prostorem města, především Brna, ale nejen s ním.

V kontextu celého tématu *genia loci*, poetiky a fenomenologie místa na mysl přichází například *Trýznivé město*, románová trilogie Daniely Hodrové, pevně zakotvená v paměti pražských Olšan, v paměti města. Dílo Hodrové (a mám na mysli jeho celek – práce teoretické, esejistické i beletristické, ačkoli takto striktní dělení zde nelze bezproblémově uplatnit) je přitahováno textem-románem a místem-prostorem. Vzpomínám na pasáž z úvodní studie ke knize *Poetika míst: kapitoly z literární tematologie* (edičně zpracovala D. Hodrová, autory jednotlivých kapitol jsou dále V. Macura, Z. Hrbata a M. Kubínová), kde se Hodrová věnuje předurčenosti jistého prostoru (archetypálnímu místu), na níž se podílí zároveň paměť žánru a kolektivní paměť lidského rodu: „Vstoupí-li pohádkový hrdina do lesa či hrdina byliny vyjede na ‚širé pole‘, není pochyb o tom, že ho tam čeká zápas s drakem, d’áblem, obrem, nepřitelem jako takovým, – tato místa jsou totiž žánrem předurčena k určitému ději, určité události, ‚nesou‘ si tuto událost tak říkajíc v sobě...“ Hodrová upozorňuje, že ve folklorních žánrech – na rozdíl od těch uměleckých – zpravidla nedochází k přehodnocování významu míst, a ty jsou tak schopny fungovat také jako mytologický, symbolický prostor. Hořavovy texty sice nejsou žánrově spjaty s folklorem – motivicky ovšem velmi silně. Neustále se navrácí k lidové paměti, vyprávění, písničce, rituálu, náboženství. I tato mapa Hořavova světa, který je plný zapovězeného i posvátného, je magická. Nemohu se tedy neptat, zda a jak je právě prostor města (a ve zmenšené perspektivě také domu) pojat jako archetyp, jako ono předurčené místo.

V *Pálence* se odehrává scéna jakéhosi ne zcela záměrného návratu do Brna: „Neměl jsem nikdy v plánu vrátit se sem; ani na tuto jednu jedinou noc a promrzlé prosincové ráno. Nikdy jsem neměl v plánu vrátit se

do tohoto kilometr krát kilometr velkého čtverce, v kterém se odehrály (proti vši pravděpodobnosti; proti všemu zdravému rozumu) všechny důležité události mého života...“ . Pozoruhodné – Hořava uprostřed svého města nachází uzavřený prostor, toto obrácené nebo paradoxní těžiště (protože přitahuje i odpuzuje zároveň) o jednom čtverečním kilometru. Místo klíčové, jakési divadlo světa, kde se odehrává celý život. Vypravěč zůstává na noc zřejmě na jeho okraji – ráno se chce dát opačným směrem, odejít, vyhnout se této propasti, ale působí na něj jakási vyšší síla: „[...] a tam jsem se – naprosto proti své vůli – náhle otočil a místo na tramvaj se vydal na procházku tím osudným kilometr krát kilometr velkým čtvercem... Svítalo, dá-li se něco takového v tomto městě vyzorovat [...] a já jsem se potácel křížem krážem – čím dál víc proti své vůli – ulicemi, které dřív tvořily prostor mého života...“ Poznámka o svítání, nebo spíše ne-svítání, jako by napovídala cosi o nepřehlednosti místa, na kterém je tma nebo šero, kde se těžko orientuje. Tedy – Hořavovo město (shodou okolností Brno) snad můžeme číst nejen jako prostor *divadelní* (kde je např. o hrdinovi rozhodováno navzdory jeho vůli nebo zcela nezávisle na ní, jako by byl loutkou, kde se jeho život odehrává kondenzovaný, kde je obklopen významy-vzpomínkami), ale také jako prostor *labyrintu*. V tomto čtverci byly nacházeny a ztráceny lidské bytosti, které zřejmě nelze hledat v útrokách – lze jen utéci. „I já vstávám; konečně vstávám z těch ledových schodů. A utíkám; běžím; nesmím se rozhlížet, nesmím se otáčet, nesmím se zastavovat; je třeba prchnout, co nejrychleji prchnout z tohoto čtverce, v kterém se odehrál celý můj život; je třeba prorazit hranice tohoto čtverce, než se – nedej Bože – ještě něco stane...“ Hořavovo město tak není ani tak oním bojištěm/plání, kde by mělo dojít ke střetnutí a utkání, ale spíše bludným lesem (ostatně dantovský motiv) nebo bažinou, která pohlcuje. Jenomže – copak z labyrintu lze uniknout pouhým útekem? Není klíčové najít spíše *cestu* – stejně jako v lese, kde je nutné se orientovat podle světla prosvítajícího mezi stromy, nebo na strom vylézt a zorientovat se podle hvězd/slunce, nebo být dopředu připraven a zpréhlednit prostor kamínky/drobečky, aby bylo možné se vrátit. To Hořava, zdá se, nedělá. Příznává naopak (zde ve vztahu k dávné lásce): „Nesvedu projít tím křehkým, drobným stínem; nesvedu projít kolem něho: ani se zavřenýma očima. A nemohu před ním prchnout.“

Zmíním ještě jeden aspekt či schopnost místa, o kterém hovoří Hodrová – schopnost (významu) místa proměnit se tím, „že se ocitá v nových kontextech, kde se onen předchozí význam obaluje novými významy.“ Mám za to, že ani v jedné z knih nedochází k pozitivnímu přepsání významů, spíše naopak. Tragická událost (smrt, opuštění, odmítnutí) buď přepisuje ono původně pozitivní (láska, sen o domově), nebo se stává prvním z významů. Jak se ale bolest opakuje, začíná se utvářet jakási bludná mapa, kterou je posléze strukturován prostor – uvnitř Brna vzniká kilometr čtvereční labyrintu. Jako by ale Hořava nechtěl čelit tomuto místu, přepsat jej jako zdroj svých vzpomínek, snaží se přepsat hlavně svůj vnitřní prostor tak, aby se stal únosným: „Kupte se, vzpomínky, zmatené vzpomínky,

kupte se a překryvejte, zakryvejte nesouvisle vše, co zde nemá a nesmí být, smíchejte se v něco snesitelného, v něco, co lze unést v této horské samotě...”

Čtu znovu a znovu své výpisky, založené stránky Hořavových knih a nemohu se ubránit úžasu z té křehké lidskosti. Nic se tu totiž nenabízí a nepodbízí – žádné řešení, žádný vítězný souboj s démony, žádná zřetelná cesta. Zůstává potýkání a smiřování se se sebou, zůstává cesta lesem, která propouští jen tolik světla, aby bylo možno stát rovně a existovat směrem ke druhému. Hořavovy prózy zdaleka nejsou jen ahasverovskou poutí, ale hlavně záměrným obratem, nebo spíše ponořením k člověku – snad tak hlubokým, jak hluboký je Hořavův labyrint.

Autorka nevidí žádné řešení, jenom smíření.

Raport! (nejen) dětem!

Osmisměrka ▲ Redakce

A	M	Ů	D	Z	A	H	R	A	D	A	T
H	R	A	Á	I	A	K	T	O	B	O	S
I	A	M	R	K	V	O	K	Ý	N	K	O
N	E	S	Z	A	R	A	F	R	Á	Ň	A
K	A	D	A	N	L	Í	D	I	C	O	N
A	S	U	O	Z	S	S	P	L	A	V	V
Š	T	CH	E	R	P	M	U	H	O	E	O
N	Á	M	Ě	S	T	Í	N	E	T	Č	L
A	Z	I	C	O	L	S	V	Í	Č	K	O
Z	A	É	K	O	S	T	A	A	V	Á	K
A	N	R	Á	C	L	O	Š	R	T	O	O
A	K	A	N	L	E	T	I	Ř	O	P	S

FRÁŇA si zašel do knihovny, aby se dočetl nějaké nové zajímavosti. Oslovila ho **KNIHA**, která vyprávěla o tom, jaké kouzlo má **SOBOTKA**. To už ale dávno věděl, protože místní budovy a příroda mu vždycky připadaly krásné. Třeba **SPOŘITELNA** se svým průčelím, odkud slýchal **ZPÍVAT** sbor, nebo **SOKOLOVNA**, ve které přespávají festivaloví hosté, a co teprve roubená **ŠOLCÁRNA**! A kdejaký významný **ROD** se v těchto budovách usidloval! Při pohledu na **ZÁMEK HUMPRECHT** se mu vždycky tajil dech a při svých výletech na hrad **KOST** zase obdivoval krásy Plakánku. Měl **RÁD** i **NÁMĚSTÍ Míru**, kde se nachází kouzelná **KAŠNA** a jeho oblíbená cukrárna **STÁZA**, kde vždycky voněla **KÁVA**.

Na knize stál nápis Genius **LOCI**. Vůbec nerozuměl, co tohle spojení znamená, ale brzy se dozvěděl, že se to překládá jako **DUCH** místa. Každé **MÍSTO** má totiž nějakého svého ducha, své kouzlo. Rozhodl se vyrazit na procházku a poznat ducha dalších míst po Sobotce. Vyšel z knihovny, minul **ÍČKO** a prošel kolem něj až tam, kde stála **FARA**. Před kostelem se zrovna odehrávalo nějaké autorské **ČTENÍ**, tak tiše proklouzl a před ním stálo jeho místo nejoblíbenější. Za vraty se nacházela **ZAHRADA** a u ní typický Šrámkův **DŮM**. Přivítal se s Rýznarovými a jejich kamarády, kteří vedou **VOKÝNKO**, a vstoupil na volné prostranství zahrady. Na pódiu měla zrovna výstup nějaká **DÍLNA**, zrovna se odehrávala dramatická **SCÉNA**, za kterou by se nemuselo stydět ani amatérské **DIVADLO**. Vzápětí se **ZAS** začala představovat **HRA** další z dílen. Fráňa se zastavil a vzhlédl vzhůru k oknům. Tam sídlí redakce *Raportlu*, který se dříve jmenoval **SPLAV**. Redaktoři pracují doslova ve dne i v **NOCI** a jsou vděční, že mohou společně s programem festivalu připomínat, jaká asi je **ÉRA** velkých i malých básníků.

Raport! jde s dobou!

Experiment ▲ Redakce prostřednictvím OpenAI

Následující text vznikl díky volně přístupnému rozhraní umělé inteligence (AI) ze stránky openai.com. Je lepší člověk, nebo neuronová síť? V poslední rubrice si neklademe za cíl odpovědět na tuto čím dál palčivější otázku, jen chceme prozkoumat možnosti a limity počítačem generovaných textů. Poslední zadání znělo: Napiš česky příběh o tom, jak Radovan Lipus v zářivém obleku a slamáku uklouzl v blátě Šrámkovy zahrady a zachránil ho duch šumného místa v podobě pejska.

Radovan Lipus, oděný do zářivého obleku a vláčený slamákem, se šoural po Šrámkově zahradě, která byla rozlitá vodou a blátem. Najednou se mu noha uvázla o něco pevného a on se řítit vpřed. Chtěl se zastavit, ale nemohl se udržet na nohou. Zamířil přímo do mělkého jezírka, které vzniklo na dně zahrady. Když se chtěl zvednout, uvědomil si, že mu nohy odmítají sloužit. Byl na dně a bláto ho svazovalo. Začal sebou hodně škusbat, ale nemohl se hnout. Najednou začal cítit, že se mu kolem krku táhne něco pevného. Chtěl se ohnout, aby viděl, co to je, ale nemohl se hnout. Začal panikařit a křičet o pomoc, ale nikdo ho neviděl a neslyšel. Najednou se mu před očima objevil pes a začal na něj štěkat. Byl to duch šumného místa, který se mu snažil pomoci. Pes začal škrábat bláto, které ho svazovalo, a tahat ho za slamák. Radovan se snažil pomoci, ale nemohl se hnout. Najednou se mu podařilo vyprostit ruku a chytit se slamáku. Pes ho táhl a on se snažil plazit. Najednou se mu podařilo dostat na sucho a pes zmizel. Radovan byl šťastný, že se mu duch šumného místa podařilo zachránit.

RYZE AVANTGARDNÍ PRAVIDELNÁ OBČAS RÝPAVÁ TISKOVINA!

Redakce: Marie Ferynová, Jan Henyš, Ondřej Chaloupecký, Vojtěch Jandera, Vojtěch Kouřil, Klára Krásenská, Laura Makovičková, Kateřina Prášilová, Eliška Rybová, Martina Rybová, Barbora Schneiderová, Ondřej B. Vinš

Všechny fotografie tohoto obšťastníku s láskou fotografuje

© Martin Cáb

Vychází v Sobotce během 66. ročníku festivalu Šrámkova Sobotka.
Cena 15 Kč.

Vydává spolek SPLAV!,

U Studánky 5, 170 00 Praha 7,

IČ 26674122. MK ČR E 15812

Časopis *Raport!* vychází za finanční podpory Státního fondu kultury.

raport.redakce@gmail.com

CC BY-NC-ND 4.0